

ТАСС АПН ДЭЛХЭЙ ДЭЭРЭ ЮУН БОЛОНОБ

ТАСС АПН ДЭЛХЭЙ ДЭЭРЭ ЮУН БОЛОНОБ

ЭРХЭ СҮЛӨӨГЭЙ АМИСХААЛ

Улаанбаатар бүри эсэ 10 цагта Улаан-Баатар түүбэй талмайнуудай нэгэн дээрүүр монгол хүн бүхэндэ танил Ленин тухай дуунай хүрөөтэй аяга эздэдэг юм. Эндэхэ В. И. Ленинэй музей хүдэлмэрсэ шэгэжэ ахидэг заншалай.

Уласхоорондын харилсаа холбоон

НАЙДАМТАЙ ЗАМААР

МАНАЙ ОРОН дотор гадаадын худалдааны наймааны бүхэсээнэ «Союзтрансит» нэгдэл гадаадын фирмүүдтэй транспорттын талаар тулалмаага үзүүлдэг юм. Наймаан тус ферман табатаа элэ гүйсэлэн байна. «Союзтрансит» генеральн директор Анатолий Назаров ингэжэ хөөрөгжэ: «Табан жил — багшаг болзор дэв, тингэбшье бизэ өһөндөгөө өйе ялалт наймаар утгабад. Тингэ СССР-эй газар дайна дээрүүр транзитна ашаа зөөлгөн урдаан дүй дүршэл бидэртэ туна боло. Бүри хорвоо онуудта совет транспортн хүдэлмэрилгшэд имэрхүү худалдари эхилэн юм гээд ханууланалт. Мүнөө дэлхэйн 20 гаран орон — Япон, Иран, ФРГ, Австрали, Тунис, Инди, КНР, Европн социалист оронүүд «Союзтрансита» аша тулгада хүртэдэг байна. Харин бүхэ дээрэ гадаадын оронүүдэй худалдаа наймаанай 100 гаран эмхи бидэртэй харилсаа холбоо бэлдүүлдэг.

Европоно Япон, Аргентина, Иран, Холланд, Гүтүн ба Дунда Зүүн зүгэй, Зүүн-Урда Азиин оронүүдтэй хүрхээ тэн бөгөөд замүүд манай ороной газар дээрүүр үнгэрдэг. Жашээ, СССР-эй газар дээрүүр Европоно Япон хүртээр ашаа эбэшаахад, хүрэггүй түргэн боложо үгэдэг. Юуб гэбэл, харгын 13 мянган километр утатай. Сууцэ коналлар, Индин океанар үгэрдэг далайн зөмөр ашаа зөөхэдэ, 23 мянган километр утаа бушу. Харин Атлантическа океанар, Панамска каналар, Номгон далайгаар ашаа зөөхэдэ, буршые хооло — 27 мянган километр. Транзитна ашаа зөөлгөн хөхад хубинь түмэр замй транспорттар бэлдүүлдэг. Контейнерээр, пакедээр ашалан зөөгддэг. Тэдэниие зөөхэдэ таармжатай, хил дээрхи станцинуудта, портунуудта тэдэниие ашаалжа, буулгахад, бага саг хэргэжэ. Трансисибирин түмэр замаар кой-тойнээр ашаа зөөлгөе гадаадын фирмүүд ошо найшадаг байна.

Хөөр жэлэй саад тэ өврсэ эзынн ойр бээр тэмдэглэгдэн юм — СССР-эй дэбисхэр дээрүүр нэгэ миллиондохи контейнер үнгэрсэ юм. «Союзтрансита» сэгүргэлхын партнер — Японой «Джэйко» фирм тэрээнэй эзэнинэй байшоо. Жэл бүри Трансисибирин түмэр замаар 150 мянга герен контейнер, тэдээнэй 100 мянганнэй Европоно Япон тээшэ, мүн гээгээрэ абуулгадга. Мүнөө үгэдэ Япон «Союзтрансита» гел партнерын болоо. «Мицубиси», «Ямахита», «Джэйко» фирмүүд Японго гадаадын худалдаа наймаанай бүсэд эмхнүүд совет транспортн хүдэлмэрилгшэдэй харилсаа холбоо эдэбхитэйгээр бэлдүүлдэг.

Түмэр замй транспортнаа гадна транзитна ашаа зөөлгөн тула гол мурэнэй ба далайн флот үргээр хэрэглэгддэг. Номгон, Восточнын портунуудта Японой гаваннуудта, мүн тэрэшлэн Манила, Гонконг, Алас-Дурнын оршондох гүрэнүүд болон Австралин бусад портуудта ашаа зөөлгэ мөргүүдтэ даалгагданай. Тэрэшлэн Лавоско, Хара ба Балтин далайнүүдээр суданууд ашаа зөөдөг. Онсо яарланта ашаа Азрофлорид самоледуудаар хүргэгддэг.

Түмэр үгэдэ «Союзтрансита» клиентүүдэй тоо нилээд олошоронхой. Ажал абуулгага үргэдэхэйн тулгата тэрээнэй худэлмэрилгшэд эмхидхэлэй ехэ худэлмэри абуулдэг.

Ашаа зөөлгөн сөгсө баг болгохо талаар бэдэрлэгнүүд гэгдэнэ. Эрэхэ жэлгээ эхилжэ, нэгэ хилээтэ нүүгэдэ хүртээр тухай расписаниин ёшоор ямба маршүүдүүдэ эмхидхээ гэгэн шиндхээр биш. Мүнөө СССР-эй газар дээрүүр Европоно Япон хүртээр ашаа зөөхэдэ, 30—45 үдэрэй хэрэгтэй болодог хаань, маршутна поезд энэ эмхэ хоёр долоон хоногто гаталха жэшээтэй.

«Союзтрансита» худэлмэрилгшэд Байгал-Амарай түмэр замда ехээр найдадаг байна. Мүнөө Трансисибирин түмэр замй худэлмэри нилээд хүнгэржэ, энэ районор транзитна ашаа зөөх арга боломжоноуд хязгааргүй ехэ болобо бишу.

Хөөрөөгөө түгээхээ зурраа, «Союзтрансита» генеральн директор ингэжэ хэлээ бэлэй: «Бидээнэй хангадаг гүрэнүүдэй хоорондох экономикаса харилсаа холбоонхо манай худэлмэри ехэтэ дүлдидэг байна. Тингэ оронүүдэй хоорондоо худалдаа наймаанай эршээн эхэдхэгдээдэ, мөндөл найн боложо үгээдэ. Бидэ ямаршье худэлмэри эмхэ ядахагүйдэй. Бүри мүнөөшье транзитна ашаа зөөлгөн хэмжээ хоёр дэчин дээшлүүлхэ аргатайбай. Манай партнернуудтаа ехэ юмэн дүлдидана.

Александр Давидьянц (АПН).

УРДА ЛИВАНДА Израиллин эээрхэг түрмэхшүүдэй үүдэнэ байхан хашалта харшалагтанууд Иордан мурэнэй баруун бээдэ, Гэзэй сектортэ ээмдэгдэн араб хүн зоной дуршын гүтэнэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Иордан мурэнэй баруун бээдэ жагсаалда хэбээдэгшад Палестинин түг баряад байна. ТАСС-ай фотохронико.

ИЛАЛТЫН ХАЙНДЭРТЭ

ПРАГА. Чехословакиие сүлөөлхын түлөө байлдаануудта баатарай үхөөр унган хүнүүдэй 40 нэрэ, Советскэ Союзай 40 Герой Оломоуц хотодохи «Предфа» заводой социалист ажалай бригадануудай списогуудтэ оруулагдаба. Илалтын хайндэрэй хүндэлдэг ажалаша коллективүүд эрэлхэг сэрэгшэдэй түлөө үйлдэбэрингөө даабаринуудые дүүргээхэ уялга абаа.

ГАВАНА. Гитлеровскэ фашизмые бута сохино, совет арадай тулхайлан Илалтын 40 жэлэй ойдо зороулагдаган үргэн ехэ хэмжээ абуулгануудай программа Кубада бөлүүлхые Кубын Киноскустын ба кинопромышленностиин институт хараалба. (ТАСС).

Вячеслав ТОМИЛИН, ТАСС-ай корр. Улаан-Баатар.

А БАЛЕБАНОВ, ТАСС-ай корр. Брюссель.

АЛ, эрдэм, союзуудаар Нэгдэл Организацэи Парис тээ талмай ашигтанай үрэг түгэһшээ байн хамгаалжэ. Ингэжэ элдэв тухай байхан юм. Зүүгөөр тэдэ ресторан соо бэшэ, харин адли тэгшэ эрхэтэй арадуудые шэнжэлжэ, тэдэнай уршагта хойшологундые бага болгохо арга бээр хэрэгые эмхидхэн байгаа. Энэ худэлмэрин ашаар Балканда газарай хүдэлмэрин хойшологундые хуларуулаха талаар сэгүргэлхын залан хүтөлбөрлгын комителые байгуулаха тухай протоколдо Болгарин, Венг-

ЮНЕСКО-е ХАМГААЛЖА

байханаа ЮНЕСКО-гээшэ ямар эмхидэ байханаа мартаа билүү. ЮНЕСКО гээшэ асар эмхидэ, тэрэ ямар асуудалуудые шиндэхэдэ, ССРС тэрээнэй юу абахые хүснэб? Дайнай дүүрэгтэй нүүхэлээр, 1946 ондоо хүрлалсалай, эрдэм, соёлой асуудалуудаар Нэгдэл Организацэи Организацэи эмхидхэгдэн байгуулагдаа. Бодото ажал абуулгаараа уласхоорондын харилсаа хүтөлбөргэдэ түр хилээ үзүүлхэ, тингээ дэлхэй дээрэ эб найрамдал олоонгуй байдалые бэлдэхэдэ хуулиа ороулха гэгэн зорилго тус эмхидэ даалгагдаа бэлэй. Эзынэ ЮНЕСКО-гэй Устав дотор тодоор найруулагданай. Сохиены хэлээдэ, тэрээнэй Устав СССР-эй (манай орон тус эмхидэ хожомын орон тус) хабалгалгагүйгөөр абтахан байгаа. Тингээшэ тэрэ «Москванай абуулгануудай үрэг дүн» боложо гэгжэ сонсохогодо аргагүй юм.

Эмхидхэгдэн байгуулагдаханаа хойшо ЮНЕСКО үзэг бэшгэжүүлхые усадаха, эрдэм ухаас дэлгэрүүлхэ, бүхэ дэлхэй дээрхи харилсаа холбоо урмашуулаха талаар аймагтар ехэ худэлмэри абуулаа. Дэлхэйн соёлой культурын элгэ ехэ мятнгуудые, тухайлбал, Индонезийн Боробудур гэгжэ нумые, Египетэй эртэ урхын пирамидануудые, Венециин ба Гаваннй архитектурна гоё найхан байрлалнуудые мүн бусад зүйлнүүдые сахин хамгаалхын тула энэ эмхэ эхэ шэ шадалга ашуулхан, мунгэ зөөрн гаргалшалан байгаа. Мүнэ наймаан ЮНЕСКО газарай хүдэл-

мэриин, Албаниин, Грециин ба Турциин түлөөлгшүүд Февраль нарада Паризда гараа табна нэн. Иймэ гүнгээшэ удахтай жэшээнүүдые олоор дурдажа болоно. Хуралсалые, эрдэм, соёлые, хүрөөлгөдө хабатай бүхэ асууд а н у у д ы е ЮНЕСКО шиндэхые оролддог. Ушарын юуб гэгжэдэ, эдэ бүхэ хэрэгүүд дэлхэй дээрэ хүржэлтэ дэбнээтэ тулгара, хөмөрөө зурншадарые усадаха, дайны дажарые зайсуулаха сараха гэгэн гол зорилготой. Атомна бомбо, лазерная гу, али тээтэй үндэр ехэ эрдэм мэдээсэ эридэг. Гэгжэ тингээшэ ЮНЕСКО-гэй Уставын нэмэ угунуудээр эхилэниин бэлдэжэ, тингээшэ эб найрамдалые аршалан хамгаалха гэгэн нанал бодолые хүнүүдэй ухаан мэдэрэлдэ баталха хэрэгтэй.

Хүн түрэлтэй соёлой уг байлгые аршалан асарха тухай ЮНЕСКО-гэй анхараха багаар хандуулаха наань, үзүү дээрэ гэгжэ гадаада далайн саагуурхид тоолоно. Мэдээшэ тухай улаасхоорондын шинэ гүрмин тогтохо гэгэн нанал бодолые энэ эмхидэ хожомдоо арадүүдэй хоорондоо хөмөрөө зурншадэ үүдэхэйн бэшэ, харин тэдэниие ойро дүгэ болголын тула хэблэл, радио болон телевидение хэрэглэхэ шухала гэгжэ мэдүүлхэдэнь, Вашингтон бүри сээр дурна утабан байгаа.

Шталуудай шиндэхэринэ бүхэ дэлхэйн хүн зоной дурра гүнтгар утаган тухайн совет үн-

ТОБШОХОНООР

НЬЮ-ЙОРК. ООН-ой Генеральна секретарь Перес де Куэльяр Персидскэ тохойн оршондох оронүүдтэ, Саудовска Арабия, Оман, Бахрейнэ, Катарта хүрээхэ юм.

ЖЕНЕВА. СССР-эй, ГДР-эй, ЧССР-эй ба УССР-эй сэг үрэлжэйн түлөөлгшэдэ эмхидхэгдэн УССР-эй сэг үрэлжэйн түлөөлгшэдэ «МОТ-ой байдал тушаа социалист оронүүдэй декларацие» Ажалай уласхоорондын бюорогй генеральна директор Ф. Балишарта баруулаа.

КАРАКАС. Азиин Африкын, Латин Америкын, Европн оронүүдэй, мүн США-гай ба Канадын хүнэй эрхэнүүдые, эб найрамдалые хамгаалахэ эмхидхэгдэн, национально-сүлөөлгшын хүдэлмэрилгшэдэй түлөөлгшэдэй уласхоорондын конференци энэ боложо байна.

ТУНИС. Араб оронүүдэй мичин (ЛАС) советэй сесен эндэ хүлээлээрэ оурагдэ. Урда Ливанда Израилын бүриг таргашаай үүдэхэ байн эгнээ абуулгануудые сесендэ хабалгалгад оруулаха, Ливанай патриотүүдта материална ба мүнэн наймаа тулалмажа үзүүлэхэ шиндхээрэ абаба.

ВЕНА. Залуушундай уласхоорондын жэлэй талаар ООН-ой Зүблэлэлхын комитэдэй үүрэгдэхэ сесен хүдэлмэриг энхидэ Уласхоорондын түбтэ үрэлжэлүүлээр, «2000 он хүртээрхи үгэдэ залуушундай бэлдүүлэхэ ажал ябуулхын гол шэглэлүүдые тэрээнэ хабалгалгад зүбнэн хэлсэнэ.

ХАНОЙ. НРК-гай правительствын гүйлгээр эндэ байлгадаан Вьетнамай найн оураганай зарим хушые наймаа Кампучинаа сарсаха тухай шиндхээрэ нотоба.

ФЛОРЕНДЭ, Бельгин хилээдэ дүтэжэ оршодог америкн сэрэгтэй баазын аэродром зобсэтэ США-гай агаарай зобсэтэ хүснүүдэй сэрэгтэй-транспортна хоёр тэбэй самолёт мартын 1-най түгээшэ буулан байна. Тэдэрэ 18 дайны ракетануудэй ядрна бөгөөд олоонүүдые, дивгательнүүдэ болон корпусуудые асархан байба.

Бельги болбол түрүүшын сохилто хээх америкн ракетно-ядерна зобсөг хэрэгшэ нүүдые газар дайда дээрэ байрлуулхан Баруун Европн дүрбэдэхэ орон болобо. НАТО-гай сэрэгтэй-политикэ бэлдэгдэхэ ородог энэ багхан гүрэнэй тусал жэлэй туршада сэрэгтэй хээшые наань, Вашингтон өөрынхэе хүсээдүүлбэ гэгжэ бишүү. Пентагон дүн хамта 48 дайнта ракетэ эндэ тодохо байна.

Америкн ракетануудые асаруулахые зүшөөлгөн правительствын модульгые аруунай хархис центрис коалициноно правительствын премьер-министр Вилфрид Мартенсий парламентын дээдэ палатада — сената уяшаана үшөө дүүргэгүй байхада, Флорендэ энэ довтолхы ядрна зобсөг хэрэгшэ асаргадга бишүү. Парламентын правительствын шиндхээрине зүбнэн хэлсэжэ үр-

дэггүй байхадань, америкн самолётууднаа ракетанууд дүүрэгдэдэгшад байба.

Энэ үйлэ хэрэг оройной хүн зоний дуршые анхайтар сээр гүтэбэ. Энээнэй урда тээ мартын 1-най хүнн правительствын америкнүүдэ наймаажара, арад зонийндоо аша туна тухан болонгүй, энэ гүтэмшар шиндхээрнэ багалан абайн байгаа. Угтуо гүрнэй премьер-министр хушээжэ байхан хэблэлэй түлөөлгшэдэй тэрээнэ хандалдаань, абтахан шиндхээрнэ тухай үдэр парламентад сохинохо гэгжэ хэлээ ха. Харин ракетануудые тодохые зүбнөөн тухай телеграмма Вашингтондо тэрэ дары эльгээгдээ.

Сагаан байшан энэ мэдээсэл абан сасуу. Пентагондэ захиралта үгөө ха. Харин тэрэнь өөрынгоо ээлжээд аюултай ядрна зобсөг хэрэгшэ нүүдтэй болон байн транспортна самолётуудые шиндхүүлэн байгаа.

Флорендэ хотодох америкн авиабаза ракетануудые хүлээн абахар нүүдэй хоёр хахад жэлэй туршада түгээргэдэн байгаа. Тэндэ 900-

ИТЭ... ДАМНАЙ: Оорондын... ршалан... саанай... 1907... ОЛОШ... ШАХБАД... АГВАНУУД... ЭНДЭ АЮУЛТАЙ... ГЛОРЕНДЭ... БЕЛЬГИ: НЭРЭ ТҮРЭЭ БУЗАРЛАНА

ИТЭ... ДАМНАЙ: Оорондын... ршалан... саанай... 1907... ОЛОШ... ШАХБАД... АГВАНУУД... ЭНДЭ АЮУЛТАЙ... ГЛОРЕНДЭ... БЕЛЬГИ: НЭРЭ ТҮРЭЭ БУЗАРЛАНА

ИТЭ... ДАМНАЙ: Оорондын... ршалан... саанай... 1907... ОЛОШ... ШАХБАД... АГВАНУУД... ЭНДЭ АЮУЛТАЙ... ГЛОРЕНДЭ... БЕЛЬГИ: НЭРЭ ТҮРЭЭ БУЗАРЛАНА

ИТЭ... ДАМНАЙ: Оорондын... ршалан... саанай... 1907... ОЛОШ... ШАХБАД... АГВАНУУД... ЭНДЭ АЮУЛТАЙ... ГЛОРЕНДЭ... БЕЛЬГИ: НЭРЭ ТҮРЭЭ БУЗАРЛАНА

ИТЭ... ДАМНАЙ: Оорондын... ршалан... саанай... 1907... ОЛОШ... ШАХБАД... АГВАНУУД... ЭНДЭ АЮУЛТАЙ... ГЛОРЕНДЭ... БЕЛЬГИ: НЭРЭ ТҮРЭЭ БУЗАРЛАНА

ИТЭ... ДАМНАЙ: Оорондын... ршалан... саанай... 1907... ОЛОШ... ШАХБАД... АГВАНУУД... ЭНДЭ АЮУЛТАЙ... ГЛОРЕНДЭ... БЕЛЬГИ: НЭРЭ ТҮРЭЭ БУЗАРЛАНА

ИЛАЛТЫН 40 ЖЭЛЭЙ ОЙДО

Крынкин тосхон Гусиноозерск тоото хоёрой хоорондо хэдэн мянган километрэй зай оршоно. Зүүвэр Белоруссин тэрэ холын хуурин манай городто ажлуушаа Архип Якимович Думновта тон дүгөөр, сэдэ-хэлнэй гунигар тамалан ха-надагд юм. Дайшалхы хүндэ-дэйнь—Суворовой болон Куту-зовой орденот артиллерийск 99-дхи бригадын сэргээшдэ дурсагшай мемориал Лососина гэжэй голон үндэр эрэдэ бодохогдонхой бшуу...

Дайны бүхы жэлүүдтэ энэ гаубична артбригадын бүр-дэлдэ Архип Якимович дайла-лдажа гараа. Эсэгэ оронгоо хам-гадлыг Агуухэ дайны хоёр хүндэ жэлүүдтэ дурсагшай артиллерийск бригада Забай-калда бүрхэдгөөд, 3-дахы гвардейск дивизийн бүрхэддэ алдар солото дайшалхы зам гаталхан намтартай. Мо-гилевско областин Ленино

ЮРЫН СЭРЭГШЫН ДАЙШАЛХЫ ЗАМ

хуурин шадар Тадеуш Косто-шкын нэрэмжэтэ Польск нэгдэхэ дивизийн урагш а добшалгада тулалсан, энэ артиллерийск бригада дайса-нын бэхилэлтүүдтэ, хамгаал-гын элдэб барилгануудтэ гал-гаанан, сэргээшдэнь, техни-кышэ үгы хэлэн байха юм.

Белорусси, Литвагай газар-нуудтэ дайсагнаа 99-дхи бригадын сэргээшдэ сүлөөл-лэсэбэ. Неман мурэини гатал-ха уедаа, Кеунас хотые сүлөө-лэсэхэдөө, дайшалхы габьяа харуулһанһын түлөө энэ бри-гадада «Неманская» гэжэ хүн-дэтэ нэрэ сэргэ олгогдонхой юм. Артиллерийск бригадын сэргээшдэ Зүүн Пруссидэ бү-хилэлтүүдтэ бута сохин шал-гарба. Инстербург городтэ (мүнөө Черняховск) дайсагнаа сүлөөлгын уеда онсо шал-гарһанһын түлөө бригадада Суворовой II шатын орден барюулагдаа, һүүлдэй Кенигс-берг городтэ шагна добтол-гоор ээлжэ, бригадын сэргээ-

шэд эрэлхэг зориг харуулаа хэн. Тингизэ артиллерийск бригадын тугта Кутузовой II шатын орден үзүлгэгдэбэ. Баруун, Гурбадхи белорусска, Ленинградска, һүүлдэй зүүн зүгтэ Забайкальска фронт-нуудад бүрхэдлэдэ дайсангай тулалдажа, энэ артиллерийск бригада 4100 километр дай-шалхы зам гаталхан намтартай.

Дурсагшай бригадын юрын сэргээшдэй нэгэн А. Думнов Эсэгэ оронгоо хамгаалгын дай-ны эхилхэдэ, Тарбагатайн промкомбинатад сахишанаар хүдэлжэ байһан юм. Нэгээ хүдэлжэ байһан газарһын во-енкомандһаа повестыг асарба. Нэгэ сүдхын туршада бэлд-дээ, Армида мордохо боло-нон байба.

...Эхын, Степанида хамга-найн нөдэд эрхлүүдгүй үһана. Эхын хүрбэдхи солда-гай збуулһан ха юм. Энэин-дээ урда өөрингөө хани ну-хэр Яким Маркеловичтэ, Фе-дор хубүүгтэ холын фронтод үдэшөө хэн. А. Думновтэ тос-

хойнонь бүхы хүн зон Ому-левск хөдэ дээрэ үдэшэбэ. Тэрэнэй түрэл нотаг барга-тан хамхуудахи энэ хөдэ хо-моо Архип Якимовичтэ зүү-дэндэ ходо харагдадаг бэлэй. Яке дүү хубуунһи хураггун-гөөр дайнда унаа гэгэн бэшгэ тэрэндэ нэгтэ эхнэ элгээ-бэ. Дайсаные бүришье үзэжэ ядажа, улам эрхлэхээр тэм-сэхэб гэжэ Думнов тангариг-лаба.

1943 оной июлин 13-да 99-дхи артиллерийск брига-да Смоленцинын түмэр зам-най Вязьма станцида эрээ хэн. Арбан хоногш үнгрэхээ, Волочек хуурин шадар брига-дын сэргээшдэ байдалһай по-зици ээлзэб. Тэрэ үдэрые Ар-хип Якимович мүнөөшье на-надаг юм. Уданшөгүй байна-дан эхилжэ, фашистуудай зүг-һөө аадарай ахарһан-даг, бугуйг һомон шаабха. Манай сэргээшдэ эндэ 90 солдат болон офицернуудтэ алдаа хэн. Энэ байлдаан Дум-

новай түрүүшын шагалта бо-лолон юм. Тэрэл оной август һарада артиллерийск бригада Ельня хот сүлөөлгын эхэ байл-данда хабардаа. Тэндэ эрэл-хэг зоригтойгоор тэмсэжэ, А. Думнов түрүүшынэгэ үндэр шагналда — «Дайшалхы габ-ьялай түлөө» медалдыг хүртэ-бэй. Харин Кенигсберг хот-ые сүлөөлгэдэ баатаршалга харуулһанһаа түлөө Улаан Одоной орденээр шагнагда-нон юм.

Дайны бүхы жэлүүдтэ Ар-хип Якимович сэвэстгээр яба-а. Телефонно үздэһэн катушка баряда, утхан зуун километр зайе гаталһан гэжэб. Бугуйг һомоной нэрээн, шхэрэн до-роо телефонной таһалдаһан утаһа залгадаг, олон дахин аюулайшье байлдада ородог байһан. Тингизбэшье ходоодо даабарда дүүргэдэ, чыстада бусадга бэлэй. Шархатаһан гу-али байлдаанда унаһан нух-дөө һэлгэжэ, буу бариха сар-гаше болодог хэн.

Сэргээшдэй аха дүүгэй хани барһсан фронт дээрэ юун-дэшье үнэтэй байдаг. Тэндэ һүүлшынэгэ тэмхи хубаалдаа, түрхлэхдэйгөө башогуудтэ бэе бээдэ унашахышье сар бо-лодог хэн. Дайнда хамта да-лалдаһан олон нухдэтэ Ар-хип Якимович мүнөөшье хэл-бөө барисаатай, башогуудтэ абалсадаг зандаа, Нёдондо зүй Архип Якимович Степанида Ива-новна хамганһаа Белоруссин Крынкин тосхон ошожо, 99-дхи артиллерийск бригадын ветер-ануудай уулзалгада хабардаа. А. Думновай сэдхэлдэ удаан сар соо энэ уулзалга ханагда-ха байха. Тэндэ сугларһан фронтонгоо артillerийск брига-дын полит-хүдэлмэрилгэ-шдэй байһан Г. М. Казачий гэ-шэдэ гүнзгые эхэ баяр баяс-халан хүргөө. Юуб гэжэдэ, тэрэ хамта дайладалһан нух-дөө олохын тула эхэ хүдэлмэ-рин хээ ха юм.

Эхэ оронгоого амгалан бай-далай түлөө ами наһаа ган-гангүй эрхлэхээр дайлагда-нон юм. Дэлхэй дээрэ эб найрам-далай мандалга бидэндэ эгзэн эхэ бэлэ болоно. Бидэ Степа-нида Ивановнагаа табан баса-гыды эхэ болгообди, арбан ашанартабид. Тэдэндэ бидэ эхэ дуратай зомид, тэдэнэй түлөө дайнда шунһаа едхана-миний элхэт.

Дайны һүүлээр А. Думнов Тарбагатай нотагһаа Гусино-озерск эомжэ эрээ хэн. Эндэ элдэб предпринимудта тэрэ хүдлөө, һүүлэй арбан жэл соо шхатага хүдлэһэн намтар-тай. Эндэ тэрэндэ «Ажалай ветеран» гэгэн медаль барюу-лагдаа хэн.

Мүнөө Архип Якимович го-родой хургуулин үхбүүдтэ өржэ, дайшалхы зам тухайгаа һонирхолтой хөөрлөөһүнүүдэ үнгрэгэдэ. Гусиноозерск хотын 3-дахы хургуулин хураг-шдэ А.Я. Думновой алба хэһэн Суворовой болон Кутузовай орденот 99-дхи гаубична ар-тиллерийск бригадын дайшал-хы зам тухай материал суг-лууһаа эхилэхэй.

В. ЧЕРНЫХ,
«Красная Селенга» газетин корреспондент.

Монголой Ардагй Республи-кын Сүхэ-Баатарай орденот Хагта хотодо СССР-эй Нау-кануудай академин дэргэдэ Географическа бүлгэмэй Хагтын отделенин 90 жэлэй ойдо зориулагдһан на-учно-практическа конференци боложо үнгрэбэ.

Географическа бүлгэмэй Хагтын отделенин байгуул-гэ, тэрэнэй хүргэлтэ тухай пар-тийн райкомхой хөөрдохи сек-ретарь В. Ю. Аширова элх-хэл хэбэ.

СССР-эй Наукануудай акаде-мин Сибириин отделенин Бурядай филиалай геолого-ми-нералогическа эрдэмэй доктор Ц. О. Очиров, медицинск эрдэмэй кандидат Э. Г. Базарон, худөө ажалын эрдэмэй кандидат Х. Р. Будаев, Хагтын В. А. Обручевтэ нэрэмжэтэ музейн эрдэмэй талаар директорай хөөрхө, СССР-эй Наукануудай академин Археологичин институтай аспи-рант А. Д. Шибтаров, Географическа бүлгэмэй Хагтын отделенин эрдэмтэ секретарь А. И. Шулгин гэшэдэ тус конференцид һонирхолтой, гүнзгые удаа шанартай лекци-нуудые унаһан байна.

Географическа бүлгэмэй Хагтын отделени хөдөө Байгал далай шадаркй нотагуудай эгзэл үнийнэй бүлгэмүүдэй нэгэн гэжэ тэднэр элхэлхэ соогоо тэм-дэглэ. 90 жэлэй саада тээ эмхидхэгдлэһэн тус бүлгэм ха-дөө гансаһе республика, орон

дотороо мэдээжэ бэшэ, харин олон хари гурнуудтэ үргэ-нөөр мэдээжэ болонхой юм. Дани, Польшэ, Франци болон бусадшые хари гурнуудтэ гео-графическа эмхинүүдтэй ха-

ЭРДЭМТЭД ЗУБШЭБЭ

рилсаа холбоотойгоор ажаалай буулдаг байна. Мэдээжэ эрдэмтэн, аянша-лагша Д. А. Клеменец тус бүлгэмтэ эмхидхэ юм. 1883 ондо тэрэ Монгол гараха зам-даа Хагта хотодо зогсожо, «Нотагай музейнуудай зорилго-нонуудай гэгэн лекци унаша-хан. Троицковский (мүнөө Хаг-та) хотодо Географическа бүл-гэмтэ отделени эмхидхэхэ гэ-һэн дурдхал тинхэдэ гарга-һан байна. Энэ дурдхалын нотагай интеллигенци халуу-наар дэмжэжэ. 1884 ондо эм-хидхэлхэ тусхай комитет бай-гуулагдаа хэн. Тэрэнэй анха түрүүшын түрүүлгүшээр нота-гай врач Ю. Д. Талко-Грин-цевич, бүлгэмэй фондые са-хишаар хургуулин гурдаа П. С. Минхо гэшэдэ томилог-доо хэн. Тингизэ 1895 ондо өөрын зорилго, программатай болодожо, Географическа бүл-гэмтэ үндэһэн хуури табигда-һан түүхэтэй.

Тус отделенин халбаран хүгжэ хын болзор со о В. С. болон М. И. Моллесон-тов, Г. Н. Осокин, Я. С. Смо-лев, А. П. Мостиц, П. К. Ко-злов, В. А. Обручев, А. П. Ок-

мэри эльгэгдһэн юм. 1929 ондо Хагтын хизаар оронгоо шэнжэлэгшдэ түүшын газар-нуудаар баян Здын райондо археологическа малтага шн-жэлгын хүдэлмэри хээжэ ошоо

хэн. Тус бүлгэмэй үнийнэй гэр-шүүн А. Н. Орлов 1929, 1936 онуудта Бшүүрэй райондой Ба-лгуурин ошожо, тэндэ ажа-луушаа шэнжэлэгшдэй аман зохиолой баялагар һонирхо-нон, материал суглуулһан байна. Удаһы Сэлэнга, Химиз, Сүхэ голнуудай, Хамар Дабба-ной хангай хүтэлүүдтэй ноу-саа баялаг шэнжэлгын экспе-дичинүүд эмхидхэгдэб. археологическа бэдэрлгын хү-дэлмэри үргээрэ абуулагда-жа эхилэ хэн. Үргэн абыас-тай эрдэм шэнжэлгын ху-дэлмэри абууһанһай ашаар, музей хэдэн зуугада шэнэ экспонатдай болон юм. Хаг-та хотоһоо ходо бэшэ газар-та шиферэй сланец, Убэр-Дун-гэй шадар — түмэрэй руда, Схин-Булагай хажууда шү-буудта үнрүүһэн олоһон байна.

Орон дотороо архохимин эхи табигша академик Д. Н. Приянишниковый Хагтада тур-һэн басаган эсэргэжэ 50 гаран

хэрэгсэл, фото-зурагуудые эн-дэдэ бэлгэлэһэн байна. Му-дэхэ мүнөө һэлбэн шэнжэл-гэжэ байһан Воскресенин хү-мэ дотор Түбэй Азияе шн-жэлгээшдэ зориулагдһан му-зейн филиал нэгдэхээр хара-лагдаа.

Археологическа бэдэрлгэ-нүүд энэ мүнөөшье үргэл-жүүлэгдэһэн. Географическа бүлгэмэй музейн Ленингад-ай университеттэй худалма-рилгээшдэй хөөсөр үгай сини-сиз үе сагта Байгал шадар хуннуудай ажалһуһан газарнууд, тэдэнэй шулуун дээрэ орхиһон тэмдэгүүд шнжэлэгдэһэн. Хагтын музейн ахалһаа на-учна хүдэлмэрилгээшдэ А. Д. Шибтаровын илангаа ээбхи-тэйгээр энэ ажал абууһаа.

Географическа бүлгэмэй му-зейн хүдэлмэрилгээшдэй ху-сөөр МНРП-гэй нэгдэхэ тээ-дын болон, Сүхэ-Баатарай, монгол революционернуудай ноусаар суглардаг байһан гэр-нууд хамгаалагдаа абтаһан.

Конференциин түгсэхэдэ, Гео-графическа бүлгэмэй Хагтын отделенин хүдэлмэрилгээшдэ үнэтэ шангууд барюулагда-ла. Музейн эрдэмтэ худалмэ-рилгиз Г. А. Обуховада СССР-эй Наукануудай академин Географическа бүлгэмэй хүн-дэтэ гэгшүүнэй тэмдэг барюу-лагдаһан байна.

А. СУРМАЧ,
Географическа бүлгэмэй бодото гэгшүүн.

Лев КЕРБЕЛЬ:

«ҮЕ САГАЙНГАА УРДА БУЛТА ХАРЮУСАЛГАТАЙБДИ»

СССР-эй арадай уран зурааша Лев Кербельтэй хэһэн хөөрлөөһоний амаршалһааа эхилэбэ. Ушар юуб гэжэдэ, энэ үдэрүүдтэ Лев Кербельтэй Социалист Ажалай Геройн хүндэтэ нэрэ зэргин олгогдонхой болон СССР-эй Верховно Советтэй Президиумтэй Указ тунхаглагдаа бшуу.

Иймэ үндэр нэрэ хүндэ олгоһонһын түлөө түрэл Коммунист партидаа, бузы ард орондоо үнэн зүрхтэнээр баяр баясхалан хүргэжэ хүсэлтэйбэ, гэжэ скульптор мэдүүлэбэ.— Минни хабса шадэл сооһооно бэлгэһэн ажал хүдэлмэрини имижэр сэгнэһэн ушарын намаяе олон юумандэ зориг-жууланһые, уялагһанһые гэжэ. Ард зочингоого найдаа харюуһын тула, хүсэ шадлааа ганахгүбэй.

Уран зурааша, искусствода хабаатый хүн бүхэн общест-вен, ард зочингоого урда аймагбар гэжэ харюуһалгайгаа алам бүүхэдөө мэдэржэ абаха уялгаатай. Тинхэдэ зохойл бүтээһын хүн зондо ямар шаа түүн хүргэжэбэ, ямар тэмсэлдэ уялагһабэ, зоригжууһаб гэжэ сар үргэлжэ ханажа абаха ёһо-тобди. Минни бүхы хэрээл оролдожо, искусствода шэл-жэлээр бүтээһэн ажал хүргэһэн нэгэл тэмэдэ — революци-ин тэмэдэ зориулагдһан юм. Коммунист хүн хадаа ардайн-гаа гайхамшада ажал — хэрэгүүдтэ, баатаршалгыс магтан дуулаха, харуулаха гэжэ эрмэлзэлдэбэ. Манай парти болон гүрэн түрэн абуулаха байгаа амгалан ёһонхой политика ми-нини зохиол бүтээһэй нүүгөө эхэ тэмиз болодог. Зүүвэр эдэ хоёр шэлжлүүдтэ хөөрлөөһонд таһаршагүй нягта холбоотой, гэжэ бидэ һойн мэдэһибди. Мүнөө уеда шиндхэжэ байгаа гол зорилгоһини хадаа — түрүү хүн түрэлтэнэй омоггорол болон бүлгэ гайхамшаг габьяла хүн зоной скульптурна портрэдүүдэе бүтээжэ хүн болоно.

Ленинскэ ба Гүрэнэй шангуудай лауреат Л. Кербелин бүтээһүүд манай орон доторшье, хилин санаашье үргээрэ мэдээжэ болонхой. Тэрэ Москвада болон Карл-Маркс-Штадта (Германин Демократическа Республика) бодохогдо-нон К. Марксий дурсахаата хүшөөнүүдтэй автор юм. Скульп-тортэй зохойл бүтээһүүдтэ Ильяичи образ тон шухала һуу-рин эзэлдэг гэжэб. Москва шадарай Горкидо, Полтавада, Смо-ленскдэ, орондэ бусад хоёр городуудта, тэрээшлэн София ба Гаванада табигдһан дэлхэй хүдэлмэрилгэн ангийн вождэ Лениний скульптурна дүр зурагууд Лев Ефимович Кербелин уран гөр дорхоо гарһан бүтээһүүд юм.

Лев Кербель түүхтэй революцинон тэмэдэ зориулагдһан олон тоото томо бүтээһүүдтэ харашагдай анхаралда жэл бүри дурдахдаг юм. Уласхоорондын коммунист ба худэлмэ-рилгэһонэй хүдэлмэри элхэт эхэ ажал абуулагдай скульп-турна портрэдүүдэ бүтээһэн габьяатай. Тэдэнэйһэн дунда домог түүхэдэ оронд тэмсэлһэн Эрнст Тельман, Кубын арадай алдарт хубуун Фидель Кастро бии.

Ниснэл Москвагай Октябрьска талмай дээрэ табигдаха В. И. Ленинда зориулагдһан нилээд эхэ скульптурна композици дээрэ худэлжэ байһанаа, ханаһан тэрэнээ дүргэлһэн тухайгаа Лев Ефимович Кербель мэдээсэбэ.

Тэрэ дурсахаата хүшөө мүнөө уеда Мытищинска болон Ленинградска заводуудта нэгэ доро шүүдэһэн бүтээгдэжэ байһагй. Ардайн уран зураашатай скульптор В. Федоров, архитекторнууд Г. Макаревич, А. Самсонов гэшэд сүр хамта хүдэлжэ гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Хабсарган тодохдоод байхаддаа, ниснэл Москвагай эгзэн гөр хайхан талмайнуудай нэгтэ тус бүтээл голлон шэнжэлгэжэ юм.

Хэрбээ минни заашанхи түсэб хараанууд, зорилго-нууд тухай тогтон хэлэхэ болоо һаа, имижэ — гэжэ Лев Ефимович хөөрэнэ. — Юрэдөө, гайхамшага совет оронгоого мүнөөдэрэй байдалые зураглаха хүсэлтэйбэ. Агуу Илалтын манай дүшэн жэлэй алдарт ой хадаа совет хүн бүхэнэй, бүхы нэмбэрсэг дэлхэйн арадай һайндэрин гэжэ хэлэхэ байнабэ. Эсэгэ оронгоо хамгаалгын Агуухэ дайны жэлүүдтэ би да-гийн сэргээш Хойто Флотод алба хээ хүм. Тимизлээ баатар-шалга тухай тон тодо ойлгоһотойб гэжэ ханагшаб. Тэдэ жэл-үүдтэ нухээшдэ дайшалхы ханирартаа мүнөө болотор хол-бөө барисаагаа талаһаагүй зандаб. Тэдэнэй олонхын минни хүдэлмэринүүд соо өөһдэһэгэ таньдаг юм.

Уни сагта өөрингөө дүүргэжэ гараһан Москвагай В. И. Суриковой нэрэмжэтэ уран һайханай институтта багшалагда-ха. Энэ ажал абуулаһаа тон шухала удаа шанартай гэжэ тоо-лоһоб. Студентнуудтэй уулзаха, харилсахада нэгэ имижэ тобилоһон хэбэ: ехэл бэлмгитэ, сэбэр эрмэлзэлтэй эрдэ үетэн уржага абана. Эсэгэ, аханарингаа хэрэг үргэлжлүүлжэ ябаа элдэ хубүүд, басагад эрээдүйнэй халан гэжэбэ бшуу. Най-дамтай халаан!

Л. КИСЛИНСКАЯ,
ТАСС-ай корр.

В. ПЛУТТЫН фото.

СЭРЭГШЭД ХИБЭС ДЭЭРЭ

Дүрэ Буялалдаһын барил-даагаар Забайкалийн сэргээш отрогой түрүү хуури ээлхын түлөө мурьсоһон хаяхан боллобо. ЛВРЗ-һэ В. Пестерев, Е. Аб-рамцова, П. Юрьев, авиалазо-до Ю. Куликов, прибор бу-тээлгын нэгдэлһээ В. Порт-нягин, «Буряттеология» управ-лениһээ А. Евсюкова, «Забай-калец» гэжэ спортлуһаа Л. Малюфеева, А. Смирнова гэ-шэд өөһдэ өөһдэһингөө бөл-сүүдтэ илажа, обллорсовадэй шангуудта хүртэбэ.

«Забайкалец» гэжэ спорт-клубтай команда түрүү хуури ээлжэбэ. ЛВРЗ-гэй ГТО-гой энэ-кистүүдтэ — хоёрдохой, прибор бүтээлгын нэгдэлһэй команда гурбадхи шангуудта хүртэһэн байха юм.

«Тур» хур харбалгаар «Динамо» болон «Труд» бүлгэмүүдтэй суугуулагдамал командалуудай хоорондо нүүдэ ёһондой мурь-соһон үнгрэгдэбэ. Команда бүхэнэй бүрхэдлэдэ 12 хубүүд басагад ороһон байгаа. Дунд-дур һанһан басагад соһоо «Труд» бүлгэмтэй түлөөлгээшд шалгарба. Хубүүдтэй, мүн аха һанһан басагад дундаһаа динамиктэй түрүү хуури ээл-хын байха юм.

Нитэ дунгуудые гаргаха-да, «Труд» бүлгэмтэй суугуу-лагдамал команда иланһан бай-гаа.

Нитэ дунгуудые гаргаха-да, «Труд» бүлгэмтэй суугуу-лагдамал команда иланһан бай-гаа.

ХАНИ БАРИСАНАЙ ХҮНДЭДЭ

Эсэгэ оронгоо хамгаалгын Агуухэ дайнда совет арадай гуйлаһан Илалтын 40 жэлэй ойдо, совет-монгол арадуудай хани барисаанай хүргэлтэдэ зориулагдһан студентнорой научно-теоретическй конфере-нции Зүүн-Сибирин болон олоой институтта халхан болло.

Тус институттэй ректор С. И. Никифоров конференци нээхэдэ, граждн болон Эсэгэ оронгоо хамгаалгын Агуухэ дайнуудай, мүн мүнөө уеда аха дүү совет, монгол арадуудай бата найдам-тай хани барисаата зам тухай дэлгэрэнгүй хөөржэбэ гүөө.

Удаань энэ конференцидэ элихэлхүүдтэ бэлдэһэн студен-тер Ц. Амар, Е. Зайшев, В. Оюун, Н. Аввакумова, Д. Чулуун, Ч. Очирбат, Е. Григорьева, Б. Гэрэл гэшэд совет, монгол арадуудтэй хани барисаанай хүргэлтэ, аха дүү хоёр арадай ар-минын сэргээшдэй барон Ун-герин бандиудтэ, дэлхэйн хоёрдохой дайны үедэ милли-тарис Илюной ээмдэгдһон һама бутта соһинтон тэмсэ-л тухай элихэлхүүдтэ хэжэ, бодото жэшэ, һонирхолтон байн баримтануудаар харуулаһан байна.

Монгол студент Ц. Амарай «Халхын гол дээртэ совет-монгол сэргээшдэй тулһан иналта» гэгэн элдэ хэлэ конференцидэ хабаалдаһада иланһаа һайшагдаа.

Конференцидэ совет-монгол арадуудай хани барисаанда зориулагдаһа, һомуудай выставкэ баримтага фото-зур-гүүдтэй стэнд эмхидхэгдһэн байна.

Зүүн-Сибирин соёлой ин-ститутта хурадаг монгол студенттер концерт, наада харуулажа, сугларашадые баяс-суулаа.

Б. СУХЭЭ,
ВСИГН-гэй 4-дахы курсын студент.
Улаан-Удэ.

ХЮЛГЭ ДЭЭРЭ ХҮЛГӨӨТЭЙ ҮЭН

даараа нэгтэшье иланһангүй гэрээ. Тэднэр Зүүн Сибирин соёлой институтта шатаршадтай тэмцэһэн, бусад команда-нуудтэ 3:1, 3:0,5:0 тоотойгоо иланһан байна. КПСС-эй гол-команды 19 очконой И. Бу-деева, хоёрдохой хууридаа гэр-бэ. Соёлой институттай шатар-шад (18 очко) гурбадхи хуури ээлжэб. Тэдэнһээ нэгэ оч-когөөр «Байгал» журналы ком-манда гэгэдэбэ. «Буряда үнэн» газетин редакциин шатаршад 5-дахы хууридаа гараа.

Хубин мурьсоһонд нэгдэхэ хилгэ дээрэ Улаан-Удын хуүгэмтэй училициин багша, нэ-

гдэхэй зарядагш С. Ванчиков 7:00 6,5 очко абажа, нэгдэхэ хуури ээлжэб. Хоёрдохой хууридаа журналист Б. Цыре-пилгов (6 очко) гараа. Бусад хилгэнүүд дээрэ В. Будаев (КПСС-эй горком), композитор С. Манжигеев, Б. Сысоев (хүгжэмтэй училищи), хэлэ, бичигтэй эрдэмтэ доктор А. И. Уланов гэшэдэ шалгарлаа.

Энэ мурьсоһонд «Правада Бурятия» газетин, Бурядай газетин редакциин шатаршад, ВЛКСМ-эй обкомой команди-нуудай хабаодаа шадаггүйн харамтай.

Б. ЦЫДЫПОВ.

ТОВШОХОНООР...

ХҮНГЭН АТЛЕТИКЭ. «Буре-вистник» бүлгэмтэй түрүү хуури ээлхын түлөө мурьсоһон Чебоксара хотодо болобо. Бурядай башанарай институттэй лаборант, спортын мастер Ни-колай Суворов манайн хуури-лоо 5:67 очко абажа, брон-зэ медаллар шагнагдаа. Энэ институттэй студенткэ, спор-тын мастер Надежда Суворова зургаан хууриөө мурьсэ-дхэ, 4:27 очко абажа, долоодохи хууридаа гараа. «Буревистник» бүлгэмтэй Рос-син советтэй түрүү хуури ээл-хын түлөө мурьсоһон Красно-дартай хизарай Кропоткин хотодо боложо, манай нотагай ерхид командаараа табардахы хуури ээлжэб. Зүүн Сибирин технологи-ческа институттэй студентка Тэ-марца Цой 5 мянган метрэй зайда урилдахадэ, бронза ме-даллар шагнагдаа. Энэ инсти-тутта хурадаг Татьяна Воро-нина 3 мянган метрэй урил-даанда табардахы хуури ээл-жэн байгаа.

НҮР ХАРБАЛГА. СССР-эй спорткомитет манай республи-кын залуу харбагышад Жаргал Дамбиев болон Сталина Бу-дееваа нур харбалгаар СССР-эй спортын мастерай хүндэтэ нэрэ сэргэ олгобо.

Улаан-Удын 3-дахы дунда

ТОВШОХОНООР...

хургуулин 10-дахы классый хууридаа Жаргал Дамбиев «Ди-намо» бүлгэмтэй түрүү хуури ээлжэб. Нёдондо жэлэ Фрунзе хотодо үнгрэгдһэн «Алаторгой голдичууд» гэжэ бүхэсоонина мурьсоһонд 2307 очко абажа, зургадахы хуури ээлжэб хэн. Спортын мас-тер Леонид Халудоров тэрэ-нин хуури хууригүүдэдэ бай-на. Наһан залуушуудай дун-да СССР-эй түрүү хуури ээл